

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет
Кафедра обліку і оподаткування

ОЗАРКО НАДІЯ ІВАНІВНА

**СИСТЕМА ОБЛІКУ ВИТРАТ Й АНАЛІЗУ СОБІВАРТОСТІ
ПРОДУКЦІЇ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 071 “Облік і оподаткування”

Автореферат на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

Івано-Франківськ – 2022

Дипломна робота виконана в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор, Сас Людмила Степанівна, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, професор кафедри обліку і оподаткування

Рецензенти: кандидат економічних наук, Мигович Тетяна Михайлівна, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, доцент кафедри фінансів

Захист відбудеться “23” грудня 2022 р.

Дипломну роботу надано до захисту “22” листопада 2022 р.

Науковий керівник

Людмила САС

Завідувач кафедри _____

(підпис)

Іван БАЛАНЮК

(ім'я та прізвище)

Загальна характеристика роботи

Актуальність дослідження. У процесі виробництва одним із ключових чинників, що характеризують ефективність є собівартість продукції.

Собівартість відображає усі сторони господарської, фінансової та виробничої діяльності підприємства та рівень витрачання фінансових, трудових та матеріальних ресурсів, також ефективність роботи як окремих працівників так і керівництва в цілому.

Порівнюючи результати діяльності за декілька періодів, можна зробити оцінку показників ефективності роботи підприємства загалом в підсумку.

При відсутності такого порівняння, суб'єкти господарювання можуть припускатися помилок при виборі економічної політики підприємства, приймаючи неефективні управлінські рішення, що потягнуть за собою низку інших змін в роботі. Особливо для виробничого суб'єкту цей крок може привести до утворення прогалин в безперервній роботі. Ще однією причиною може бути неправильний вибір підприємницької діяльності. Відповідно до цього, неоптимальні обсяги і структуру випуску продукції (робіт, послуг) також будуть не вірно обраними.

Господарська діяльність будь-якого підприємства спрямована на отримання прибутку. Для виробничого підприємства поставлена мета досягається за допомогою оптимального випуску та реалізації готової продукції. В процесі випуску та реалізації готової продукції формуються такі важливі показники, як собівартість продукції, виручка від реалізації та інші, які, у підсумку, впливають на кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства. Формування достовірної, точної, оперативної та повної інформації про основні показники господарської діяльності відбувається у системі бухгалтерського обліку. З таких міркувань, можна вважати, що обрана тема дипломного дослідження є актуальною.

Аналіз собівартості продукції дає змогу розуміти тенденції, що ведуть до зміни рівня собівартості, визначити зміни фактичних витрат та виявити причини цих відхилень, знайти резерви зниження собівартості виробленої продукції та застосувати їх на практиці.

В останні роки тема собівартості продукції та її складових, норми собівартості окремих елементів, система управління та формування витратами, що прямо пов'язані з ціноутворенням, стали головним предметом поглиблених досліджень великої кількості вчених у Україні та за кордоном. Зокрема, це Варченко О. М., Рогоза М. Є., Крисанов Д. Ф., Несвет В. І., Семенов А. Г., Філінков О., та інші вчені. Ключовими проблемами обліку та аналізу собівартості продукції займались й такі вчені, котрі присвятили цьому свої праці: Апчерч А., Нападовська Л., Голов С., Басманов І., Чумаченко Н. Друри К., та ще багато інших науковців.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана в межах науково-дослідної тематики кафедри обліку і оподаткування Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника “Розробка організаційно-економічного механізму удосконалення функціонування виробничо-господарських структур регіону (номер державної реєстрації 0111U000875)”.

Мета і завдання. Основною метою роботи є узагальнення теоретичних і практичних аспектів організації і методики обліку витрат й аналізу собівартості продукції ТОВ “Т.М. УКРАЇНЕЦЬ”.

Завданнями роботи є: узагальнити теоретичні основи обліку витрат і аналізу собівартості продукції підприємства; розглянути організаційні та методичні аспекти обліку витрат на виробничому підприємстві, зокрема розкрити особливості обліку витрат виробництва поліетиленових пакетів; провести аналіз складу, рівня та динаміки виробничих витрат й оцінити рентабельність виробництва основних видів готової продукції нам

підприємстві; внести пропозиції щодо удосконалення аналізу собівартості продукції на виробничому підприємстві.

Об'єктом дослідження є фінансово-господарська діяльність досліджуваного підприємства у розрізі організації і методики обліку витрат, а також формування собівартості готової продукції.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та організаційні засади обліку витрат, формування й аналізу собівартості продукції в умовах ринкових відносин з урахуванням галузевої специфіки діяльності.

Методи дослідження. У нашій роботі використовуються такі загальнонаукові методи дослідження: групування для проведення класифікації витрат та класифікації методів калькулювання, проведення їх аналізу; дедукція та індукція; статистичні методи та економічного аналізу. Також будемо використовувати метод порівняння.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в роботі узагальнено методичну та наукову літературу, наведені власні джерела написання, обґрунтовано практичні ситуації на основі діючого підприємства, розглянуто розвиток фірми в сучасних умовах.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення роботи доведені до рівня прикладних рекомендацій і частково впроваджені у діяльності ТОВ “Т.М. Українець”, отже є реальними, і можуть бути застосовані на інших підприємствах галузі.

Особистий внесок магістранта. Магістерська робота є самостійно виконаною науковою працею здобувача. Пропозиції щодо управління витратами підприємства, викладені в дисертаційній роботі, є особистими розробками магістранта.

Апробація результатів роботи, публікації. За результатами дослідження опубліковано тези “Облік виробничих витрат за позамовним методом” у збірнику тез VIII Міжнародної науково-практичної конференції в м. Харків.

Структура обсягу роботи. Наукова робота складається із вступу, трьох основних розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Загальний обсяг дипломної роботи становить 100 сторінок (в т.ч. основного тексту – 87 сторінок). Робота містить 10 таблиць, 11 рисунків, список використаних джерел із 61 найменувань на 7 сторінках, 5 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **“Теоретичні основи обліку витрат і аналізу собівартості продукції підприємства”** досліджено та узагальнено основні підходи до визначення сутності витрат підприємства, їх класифікацію та нормативно-правове регулювання.

Отже, згідно з основними нормативно-правовими актами, які наразі діють в Україні можна чесно та без виникнення труднощів досягти позитивного фінансового результату, хоча для максимально злагодженої роботи, потрібне зацікавлення як управлінського персоналу, так і робочого складу.

Кожне підприємство має вибір, як і відповідно до яких стандартів формувати витрати, тому, ми вважаємо, що внесення нових змін сприяє розвитку підприємств, так як містить в собі новизну і пристосування до нового етапу на шляху розвитку економіки.

У другому розділі **“Організаційні та методичні аспекти обліку витрат і калькулювання собівартості продукції на ТОВ “Т.М. Українець”** розглянуто організаційні засади обліку витрат на виробничому підприємстві та розкрито методичні особливості обліку витрат виробництва поліетиленових пакетів.

Проаналізувавши методичні питання та особливості обліку виробничих витрат можемо зробити висновок, що від правильно підібраного методу

витрат та чіткої організації обліку залежить весь процес формування собівартості продукції.

Якщо собівартість правильно визначена, то показник фінансової діяльності буде виражати найповнішу картину ефективності діяльності підприємства.

Для визначення складових собівартості, потрібно час від часу робити діагностику діяльності, та перевіряти точність попередніх показників. Адже, інформація накопичується і може відображати не вірні показники в майбутніх періодах. Це є одним із найважливіших факторів, що призводять до отримання позитивних результатів, а саме прибутку.

Встановлено, що на ТОВ “Т.М. Українець” собівартість калькулюється по нормативному методу.

Статті калькулювання собівартості виготовленої продукції сформовані та відображені в обліковій політиці підприємства, де описана вся технологія виробництва, терміни, дози використання матеріалів та інше.

Зазначаємо, що ТОВ “Т.М. Українець” займається масовим виробництвом, де перелік продукції становить більше 6000 позицій в асортименті. Тому, аналітичний облік є дуже важливим і потребує багато постійної уваги. Аналітичний облік допомагає краще аналізувати асортимент, групувати, формувати інформацію для покупців, використовувати для звітів, в більшості для надання конкретної інформації для власників.

По ходу дослідження, ми встановили, що на досліджуваному підприємстві, аналітичний облік ведеться дуже грамотно, йому приділяється багато часу для впорядкування, і тому можемо згрупувати їх та зробити поділ на такі складові: поліетиленові пакети, мішки для сміття, рукавички та рукави для запікання.

У третьому розділі **“Аналіз витрат та собівартості продукції на ТОВ “Т.М. Українець”** проведено аналіз складу, рівня та динаміки виробничих

витрат на підприємстві й рентабельності основних видів готової продукції підприємства, внесено пропозиції щодо удосконалення аналізу собівартості продукції на виробничому підприємстві.

Високий та стабільний стан показників, що впливають на діяльність допомагають досягти економічної стабільності (спокою), хоча це практично не реально на сьогодні.

Не кожне підприємство може досягти таких показників, як фінансова стійкість, ліквідність балансу, незалежність, але використовуючи методи, які ми розглянули пізніше, можна отримати бажані результати.

Для того, щоб не допустити негативних показників діяльності потрібне своєчасне реагування керівництва на запити з боку працівників, причетних до виробництва.

Кожен суб'єкт господарювання має можливість вибору. Як в зовнішній так і у внутрішній діяльності. На основі аналізу динаміки та складу виробничих витрат можемо визначити та вибрати ті позиції продукції, які є вигідними та конкурентоспроможними, та можуть забезпечити нам стабільний дохід.

Для подальшого розвитку, гарною можливістю є зовнішньо-економічна діяльність, яка виведе підприємство на новий рівень.

Фінансовий стан підприємства характеризується складом засобів та джерел їх формування. Аналіз та постійний моніторинг фінансового стану статей балансу показує всю зібрану, по груповану інформацію, тому наявність висококваліфікованого працівника є необхідністю в сучасних умовах.

Отримавши результати розрахунку рентабельності кожного виду продукції зрозуміло, що рентабельність зменшилася. Найбільшим важелем впливу, що призвів до такого результату є збільшення собівартості.

Для вирішення цієї проблеми, пропонуємо виділити час для аналізу ринку збуту, покращити пошуки постачальників, які запропонують кращі

умови співпраці, а також підняти рівень націнки.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі досліджена методика обліку і аналізу виробничих витрат, на основі якої можна зробити такі висновки:

1. Процес виробництва – це взаємодія всіх продуктивних сил, що перебувають в єдності, але у своєму розвитку залишаються незалежними.

Проаналізувавши всі виробничі моменти, ми виділили основні поняття, що характеризують його, це виробничі витрати та собівартість продукції.

Відповідно до цього, виробничі витрати – це сукупність спожитих виробничих факторів, які необхідні для здійснення підприємством виробничої діяльності та отримання прибутку та збільшення достатку власників у грошовому вираженні.

Собівартість – це поточні витрати, понесені у процесі виробничого циклу з метою подальшої реалізації.

2. Метою обліку і відповідно відображення витрат виробництва є доречна, повна, правдива оцінка щодо наявності та використання фактичних витрат, що з'являються в процесі виробництва чи збуту продукції, а також постійний моніторинг за використанням матеріальних та нематеріальних ресурсів.

3. Нормативно-методичне забезпечення обліку витрат, у сучасних умовах досить часто змінюється, і передбачити подальші нововведення досить важко. Для кращого розуміння, ми виокремили класифікацію нормативів за місцем в регулюванні бухгалтерського обліку, за обов'язковістю виконання, за видами та за рівнями.

Дана класифікація дає розуміння щодо видів нормативних актів, їх узагальнення та пояснення. Питання методології бухгалтерського обліку та фінансової звітності регулює Міністерство фінансів України, також і

затверджує НП(С)БО, інші нормативно-правові акти для зручності ведення бухгалтерського обліку та складання різних видів звітності. На даний момент, дедалі частіше випускаються Методичні рекомендації з формування собівартості продукції в різних галузях економіки, що значно допомагають в веденні обліку.

4. Технічні та організаційні особливості виробництва в промисловості призводять до застосування різних методів обліку витрат на виробництво.

Під методом обліку витрат ми розуміємо сукупність способів групування даних про витрати для досягнення встановлених цілей та поставлених завдань.

В результаті дослідження, ми виокремили три основні методи: нормативний, позамовний та попередільний. Виходячи з класифікації найбільш часто застосований є нормативний метод, який і використовує досліджуване підприємство ТОВ “Т.М.Українець”.

5. Витрати на виробництво продукції класифікують за елементами та за статтями калькуляції. Важливо здійснювати групування за кожною із ознак, для детального вивчення та аналізу подальших дій, і досліджуване підприємство стало наочним прикладом цього.

Згідно даних зрозуміло, що сировина на матеріали а відповідно і всі матеріальні витрати становлять найбільшу питому вагу серед інших складових. Хоча не менш важливим показником є витрати на оплату праці, а на досліджуваному підприємстві цей показник є вкрай важливим, так як без трудових ресурсів продукція не буде виготовлятися.

6. Склад загальновиробничих витрат встановлюється підприємством із поділом на постійні та змінні та зазначаються в обліковій політиці, тому в нормативних документах міститься лише рекомендаційний перелік даних витрат.

Пропонуємо використовувати не одну базу розподілу, а а різні бази розподілу у розрізі окремих субрахунків.

7. Визначення фактичної собівартості продукції розраховується як загальна сума незавершеного виробництва по початок звітного періоду та поточних витрат періоду за мінусом вартості незавершеного виробництва на кінець звітного періоду, вирахувавши наявний брак чи нестачу. Склад незавершене виробництво немає одностайного визначення, тому доцільно регламентувати склад незавершеного виробництва на законодавчому рівні через доповнення П(С)БО .

Іншим питанням, що виступає в ряді дискусій є визначення кількісного та вартісного складу незавершеного виробництва, тобто за якої із двох вартостей – первісною чи чистою вартістю реалізації правильно відображати. Таким чином залишки незавершеного виробництва можуть оцінюватися за фактичною чи нормативною собівартістю, відповідно обраний метод зазначається в обліковій політиці.

8. Вивчення структури витрат за елементами за звітний період на ТОВ “Т.М.Українець” дозволяє зробити висновок, що основною метою аналізу витрат є зниження собівартості продукції та збільшення прибутку за рахунок знаходження всіх можливих шляхів. Дані аналізу свідчать про позитивні зміни аналізованих показників, хоча для поглиблення аналізу можна встановлювати причини наявних факторів.

9. На основі аналізу, можемо дати такі рекомендації, щодо оптимізації витрат підприємства:

- впровадження безвідхідної технології виробництва (just in time);
- використання ресурсозберігаючих технологій;
- закупівля інноваційного обладнання для зменшення терміну виробництва;
- зниження витрат на оплату праці за рахунок надання спеціальних пільг, таких як безкоштовне харчування, безкоштовний проїзд чи розширене медичне страхування.

Отже, вивчення та аналіз обраного нами об’єкта дослідження з

використанням практичних даних досліджуваного підприємства дало можливість детальніше заглибитися в таку надзвичайно цікаву ділянку обліку, і як наслідок ми дослідили всі поставлені завдання та вказали рекомендації на майбутнє.

Удосконалення системи управління витратами націлене на постійний пошук і виявлення резервів економії ресурсів, нормування їх витрат, планування, облік та аналіз витрат за їх видами, стимулювання ресурсозбереження і зниження витрат з метою підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

Правильне використання витрат та раціональність прийняття управлінських рішень приводить до укріплення лідерських позицій, які будуть зростати з року в рік, незважаючи на випробування, які нам приходится зараз проходити.

Тому, ТОВ “Т.М.Українець” є одним із прикладів підприємств, які продовжують працювати, створюють нові робочі місця, новий вид продукції, а перш за все їм допомагає своєчасне, якісне та системне ведення обліку та здійснення на його основі аналізу, і також контроль з боку керівництва.

Список опублікованих автором праць за темою магістерської роботи

1. Сас Л.С., Шеленко Д.І., Матковський П.Є., Озарко Н.І. Особливості обліку виробничих витрат підприємства за позамовним методом. The 8 th International scientific and practical conference “Topical issues of modern science, society and education”, (26-28 лютого 2022 р. м. Харків), С. 873-876.